

TAZMİNAT DAVALARINA UYGULANACAK CEZA ZAMANAŞIMI SÜRELERİ

Haksız eylemin (aynı zamanda) ceza yasaları uyarınca suç oluşturması durumunda Borçlar Yasası m.60/1,c.2'ye göre (yeni Türk Borçlar Kanunu m.72/1,c.2'ye göre) daha uzun süreli (ceza) zamanaşımının uygulanacağını; hukuk mahkemesinde açılan tazminat davalarında uzamış (ceza) zamanaşımının uygulanabilmesi için, eylemi işleyen hakkında ceza kovuşturması yapılmış veya hükümlülük kararı verilmiş bulunması gerekli olmayıp, haksız eylemin yalnızca suç niteliğini taşımasının yeterli olacağını yukarıda ayrıntılı olarak açıkladık ve Yargıtay kararlarından örnekler verdik. Bu bölümde eski ve yeni yasalardaki ceza davası zamanaşımı sürelerini, BK.60/1,c.2. (TBK.m.72/1,c.2.) maddesi uyarınca tazminat davalarına uygulanacak zamanaşımı sürelerini) açıklayacağız. Ama önce ceza zamanaşımı kavramından ve uygulanacak sürelerden ne anlaşılması gerektiğini belirtelim.

I- KAVRAMLAR

Borçlar Yasası m.60/1,c.2'deki (yeni Yasa m.72/1,c.2'deki) "ceza yasaları uyarınca daha uzun süreli zamanaşımı" için kısaca "ceza zamanaşımı" denilmekte ise de, bu deyiş yanlıştır. Doğrusu "**ceza davası zamanaşımı**" olacaktır. Çünkü "ceza zamanaşımı" farklı bir kavramdır. İlki **dava açma süresi** iken, ikincisi "**devletin cezalandırma hakkına ilişkin süreler**"dir.

Eski 765 sayılı TCK'nun 102.maddesindeki süreler "**kamu davası açma süreleri**" ve 112.maddesindeki süreler "**cezaları ortadan kaldıran süreler**" (hükmedilen cezaların zamanaşımına uğrama süreleri) idi.

Yeni 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na öncekinden farklı olarak madde başlıkları konulmuş olup, (eski 102.maddenin karşılığı olan) **66.** maddenin başlığı "**Dava zamanaşımı**" ve (eski 112.maddenin karşılığı olan) **68.**maddenin başlığı "**Ceza zamanaşımı**"dır.

II-SÜRELERİN NEYE GÖRE BELİRLENECEĞİ

Tazminat davalarında uygulanacak ceza davası zamanaşımı süreleri, eyleme kişileştirme sonucu verilen ceza miktarına göre değil, eylemin uyduğu maddede öngörülen **cezanın yukarı haddine göre** belirlenecektir.

Yargıtay BGK. 03.06.1942 gün E.1941/36 E- K.1942/15 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında açıklandığı üzere: "**Ceza davası zamanaşımı** mahkemece belirtilen ve **hükmolunan ceza miktarına göre değil**, 765 sayılı eski TCK'nun 102'nci (5237 sayılı yeni TKC'nun 66'ncı) maddesinin her bendinde sıralandığı üzere cürümlerin ve kabahat eylemlerinin gerektirdiği cezalara göre hesaplanmalıdır."

Daha açık bir anlatımla, hukuk mahkemelerinde açılacak tazminat davalarına uygulanacak ceza davası zamanaşımı süreleri, mahkemece ağırlatıcı veya hafifletici nedenler dikkate alınarak hükmedilen (kişisel) ceza sürelerine göre değil, 765 sayılı eski TCK m.102'de (5237 sayılı yeni TKC m 66'da) ayrı ayrı gösterilen üst (**tavan**) süreler üzerinden hesaplanacaktır.

III- CEZA YASALARINDAKİ ZAMANAŞIMI SÜRELERİ

1- Yeni 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 66.maddesine göre süreler

Yeni 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "**Dava zamanaşımı**" başlıklı **66.**maddesine göre "**ceza davası zamanaşımı süreleri**" şöyledir:

- a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının gerektiren suçlarda (30) yıl,
- b) Müebbet hapis cezasının gerektiren suçlarda (25) yıl,
- c) Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda (20) yıl,
- d) Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda (15) yıl,
- e) Beş yıla kadar hapis veya adli para cezasının gerektiren suçlarda (8) yıl.

Şunu ekleyelim ki, eski Türk Ceza Kanunu'nda duruma göre (2) yıllık ve (6) aylık süreler vardı. Örneğin, bedensel zararlarda haksız eylem hiçbir hastalığa neden olmamışsa veya iş ve güçten kalma sonucunu doğurmamışsa ve bu durumlar on günden fazla uzamamışsa, kısa zamanaşımı süreleri uygulanıyordu. Yeni Türk Ceza Kanunu'nda iş ve güçten kalma süresi söz konusu olmayıp, bedensel zararın derecesi ne olursa olsun ceza zamanaşımı her durumda en az (8) yıldır.

2- Eski 765 sayılı Türk Ceza Kanunu 102. maddesine göre süreler

Eski olaylara, 765 sayılı TCK uygulanacağından, eski yasanın zamanaşımına ilişkin maddelerini de belirtmeliyiz.

Eski Yasa'nın 102.maddesindeki "**ceza davası zamanaşımı**" ile 112. maddesindeki cezaları ortadan kaldıran "**ceza zamanaşımı**" ayrımı, Yargıtay 3.6.1942 gün ve 1941/36 E. 1942/15 K. sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında, 102.maddedeki süreler çeşitli suçlara ilişkin "**kamu davası açma süreleri**" ve 112.maddedeki süreler "**cezaları ortadan kaldıran süreler**" olarak açıklanmıştır.

Eski TCK.102.maddesinin ilk dört bendinde cürümlere ve son iki bendinde kabahatlere ilişkin cezalar bölümlendirilmiş ve kamu davasını ortadan kaldıran süreler sıra ile 20,15,10,5 yıl ve 2 yıl ile 6 ay olarak belirlenmiştir. Bu süreler, eyleme kişileştirme sonucu verilen ceza miktarına göre değil, eylemin uyduğu maddede öngörülen **cezanın yukarı haddine göre** belirlenecektir. Yukarıda anılan Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında "dava zamanaşımı, mahkemece belirtilen ve hükmolunan ceza miktarına göre değil, TCK. m. 102'nin her bendinde sıralandığı üzere cürümlerin ve kabahat eylemlerinin gerektirdiği cezalara göre hesaplanmalıdır." denilerek cezaların üst sınırı (**tavan**) üzerinden zamanaşımı sürelerinin hesaplanacağı vurgulanmıştır.¹

Eski 765 sayılı TCK.102.maddesindeki ceza davası zamanaşımı (tavan) süreleri (özetle) şöyledir :

1. fıkra : Ölüm ve yaşamboyu hapiste	20 yıl
2. fıkra : Yirmi yıldan yukarı hapiste	15 yıl
3. fıkra : Beş ile yirmi yıl arası hapiste	10 yıl
4. fıkra : Beş yıldan fazla olmayan hapiste	5 yıl
5. fıkra : Bir aydan fazla hapiste	2 yıl
6. fıkra : Kabahatlerde	6 ay

3- Artırımlı (ek) ceza davası zamanaşımı süreleri

a) Ceza Yasası'ndaki düzenleme

765 sayılı eski TCK'nun 104.maddesinde (5237 sayılı yeni TCK 67.maddesinde) zamanaşımını kesen nedenler açıklandıktan sonra, kesilme gününden yeniden işlemeye başlayan zamanaşımının, (eski) TCK.102.maddedeki ve yeni TCK.66.maddedeki sürelerin yarısının eklenmesiyle ulaşacak süreyi aşmayacağı hükmü yer almıştır. Örneğin, eski TCK 102/4. maddesindeki 5 yıllık sürenin yarısının eklenmesiyle 7,5 yıl ve 102/3. maddesindeki 10 yılın yarısının eklenmesiyle 15 yıl olacak; kesilmeden sonra zamanaşımı yeniden işlemeye başladığında bu 7,5 ve 15 yıllık süreler aşılamayacaktır. Aynı örneği yeni TCK 66.

¹ Ö.Faruk Karacabey, Haksız Fiillerde Zamanaşımı, Yargıtay Dergisi, 1979, sayı:1, sf.87 – Erhan Günay, Davaya ve Ceza Zamanaşımı, 1998, sf. 26-30 – Yargıtay İkt. Bir. Kararları, Yargıtay Yayını, Ceza Bölümü, C.II,sf.194-210

maddesindeki sürelerle göre hesaplarsak, 66.maddenin 1.fıkra (e) bendindeki (8) yıllık süre yarı eklemeye (12) yıl olacak; (d) bendindeki (15) yıllık süre yarı eklemeye (22,5) yıla yükselecektir.

Yürürlükten kalkan 765 sayılı (eski) TCK. 104. maddesinde zamanaşımını kesen nedenler şöyle açıklanmıştır :

“Kamu davasının zamanaşımı, mahkumiyet hükmü, yakalama, tutuklama, celp ve ihzar müzakereleri, adli makamlar huzurunda sanığın sorguya çekilmesi, sanık hakkında son tahkikatın açılmasına ilişkin olan karar veya C.Savcısı tarafından mahkemeye yazılan iddianame ile kesilir” denilmiştir.

5237 sayılı (yeni) TCK’nda eski 104.maddenin karşılığı olan 67.maddede aynı hüküm şu biçimi almıştır:

“Bir suçla ilgili olarak: a) Şüpheli veya sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi, b) Şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararının verilmesi, c) Suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi, d) Sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa mahkumiyet kararı verilmesi halinde zamanaşımı kesilir.”

Bu gibi durumlarda, zamanaşımı, kesilme gününden başlayarak yeniden işlemeye başlar. Eğer zamanaşımını kesen işlemler birden fazla ise, zamanaşımı bunların en sonuncusundan başlayarak yeniden işlemeye başlar. Ancak bu nedenler, zamanaşımı süresini, 67.maddede (eski 102. maddede) ayrı ayrı belirtilen sürelerin **yarısının eklenmesiyle** bulunacak süreden fazla uzatamaz. Kesilme halinde, zamanaşımı süresi ilgili suça ilişkin olarak Kanunda belirlenen **sürenin en fazla yarısına kadar uzar.**

b) Artırımlı sürelerin hukuk mahkemelerinde uygulanıp uygulanamayacağı

Eğer ceza davası uzamış ve 5237 sayılı TCK.m.66’daki (eski TCK.m.102’deki) sürelerin geçirilmesinden sonra da ceza kovuşturması ve ceza davası sürmekte ise, 5237 sayılı TCK.m.67’deki (eski TCK.m.104’deki) **yarı artırımlı** sürelerden (**uzayan ceza davası zamanaşımı sürelerinden**) hukuk mahkemesinde açılan tazminat davalarında da yararlanılması gerekir. Çünkü **“suç sayılır eylemin Devlet tarafından kovuşturulması”** sonuçlanıncaya kadar zarar görenlerin tazminat isteme hakları bulunduğu kabul edilmelidir.

7.12.1955 gün 17/26 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında benimsendiği üzere: **“Ceza davası devam ettiği sürece zarar gören, ceza mahkemesinden tazminat isteyebileceğine göre, haksız eylemin Devlet tarafından izlenmesi olanağı bulunduğu sürece, hukuk mahkemesindeki davada da uzamış ve yarı oranında artırılmış ceza zamanaşımından yararlanılması doğru ve yerinde bir uygulama olacaktır.**

Her ne kadar “haksız eylemlerde ceza zamanaşımı uygulansa dahi, bu zamanaşımının kesilmesi, durması ve yeniden işlemeye başlaması Borçlar Yasası hükümlerine bağlı olacaktır” denilmekte ise de, yukarıda açıklanan süre artırımlarının hukuk zamanaşımının işlemeyle bir ilgisi olmayıp, **ceza davasının devam süresine bağlı** özel bir durumdur. Nitekim Yargıtay kararlarında, ceza davası zamanaşımına ilişkin artırımlı sürelerin hukuk mahkemelerinde açılan davalarda da uygulanacağı kabul edilmektedir.

Bu konuda yanılıya düşülmemelidir. Eğer ortada süregelen bir ceza davası yoksa, soyut olarak yarı artırımlı sürelerden hukuk mahkemesinde yararlanılması söz konusu olamaz. Kimi Yargıtay kararlarında rastlanan, TCK 104. maddesindeki (yeni TCK.m. 67deki) zamanaşımının kesildiği haller için salt ceza davaları yönünden öngörülen 'yarı oranında uzama' kuralı, hukuk davalarında uygulanmaz” açıklaması yanılıcı olmamalıdır.² Bunu devletin kovuşturma hakkı sürerken (ceza davası devam ederken) değil, ortada böyle durum yokken uygulanmayacağı biçiminde anlamak gerekir.

² Örneğin, HGK.16.04,2008, E.2008/4-326 K.2008/325

Eğer ceza davası uzamışsa ve sürmekte ise, TCK.m.67'deki (eski TCK.m.104'deki) artırımlı sürelerin hukuk davalarına da uygulanacağına ilişkin Yargıtay kararlarından örnekler şöyledir:

Davalılara yüklenen ve mahkûmiyetle sonuçlanan suçlara ilişkin TCK.m.102/4'de öngörülen **5 yıllık zamanaşımı süresi**, davalıların ihzarı, sorguları ve tutuklanma vd. işlemler gözönünde alındığında, aynı yasanın 104/2. madde hükmü gereğince, yukarda sözü edilen zamanaşımı süresinin **yarısının ilavesi ile 7,5 yıla ulaşacağından**, işbu davada BK. 60/2. maddesinde yollama yapılan **ceza zamanaşımı** süresinin olayda gerçekleşmemiş olmasına göre, davalıların temyiz itirazlarının reddine karar verilmiştir.

15.HD.14.02.1989, E.261-K.585 (Yasa H.D., 1989/8-1163, no:491)

Sanığa isnat olunan yedieminlik görevini suistimal suçu, İİK. 336/a maddesinde belirlenen cezanın nev'i ve miktarına göre TCK 102/5. maddesi uyarınca **2 yıllık** dava zamanaşımı süresine tabidir. **TCK.104/2. maddesine göre de 3 yıllık uzayan dava zamanaşımı** süresine tabidir.

16.HD.16.02.2005, E.2004/12454 - K. 2005/713

Sanığa isnat olunan yedieminlik görevini suistimal suçu, İİK.nun 336/a maddesinde belirlenen cezanın nev'i ve miktarına göre TCK.nun 102/5. maddesi uyarınca **2 yıllık** dava zamanaşımı süresine tabidir. TCK.nun 104/2. maddesine göre de **3 yıllık uzayan** dava zamanaşımı süresine tabidir.(765 s.TCK/102, 104; 5237 s. TCK/66, 67)

16.HD.08.03.2005, E.2005/544 - K.2005/157

Sanığa isnat olunan gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suçu, İİK 338. maddesinde yazılı cezanın nev'i ve miktarına göre TCK'nun 102/5 ve 104/2. maddeleri uyarınca **3 yıllık** dava zamanaşımı süresine tabidir. (765 s.TCK/102, 104; 5237 s. TCK/66, 67)

16.HD.16.02.2005, E.2004/14092 - K.2005/736

Sanık hakkındaki şikayetin konkordatoda yetkili kişileri hataya düşürmek suçuna yönelik olup, bu suçtan yargılamanın yapıldığı, bu suçun İİK.nun 334. maddesinde öngörülen cezanın nev'i ve miktarına göre TCK.nun 102/5. maddesi gereğince **2 yıllık** dava zamanaşımı süresine, TCK.nun 104/2. maddesine göre de **3 yıllık** uzayan dava zamanaşımı süresine tabi olduğu, sanığın savunmasının tesbit edildiği 26.04.2001 tarihli celse itibarıyla dava zamanaşımı süresinin gerçekleşmediği belirlenmiştir.

16.HD.16.03.2004, E.2003/10522 - K. 2004/4303